

Nr 9.

Ankom till riksdagens kansli den 20 februari 1919 kl. 7 e. m.

*Konstitutionsutskottets utlåtande, i anledning av **dels** Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag med vissa föreskrifter i fråga om förrättandet av val av kommunal-, municipal- och stadsfullmäktige under våren 1919, **dels** Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om utsträckande till två dagar av vissa valförrättningar under våren 1919, **dels** ock i anledning av propositionerna inom riksdagen väckta motioner.*

Närvarande: Herrar Larsson i Västerås, Clason, Hellberg *), Bellinder, Mannheim *), K. J. Ekman, von Geijer, von Zweigbergk, greve Alexander Hamilton, Hulting, Oscar Olsson, Magnusson i Tumhult *), Janson i Kungsör, Räf *), Zander, Leander *), Hansson i Gårda, Persson i Tofta, Gylfe och Forssell.

*) Ej närvarande vid utlåtandets justering.

Till konstitutionsutskottet hava båda kamrarna hänvisat
1:o) en av Kungl. Maj:t till riksdagen avlåten proposition, nr 36,
däri Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att antaga följande

Förslag

till

Lag

med vissa föreskrifter i fråga om förrättandet av val av kommunal-, municipal- och stadsfullmäktige under våren 1919.

Häriigenom förordnas, att, utan hinder av vad lag eller författning innehåller häremot stridande, följande skall lända till efterrättelse:

Bihang till riksdagens protokoll 1919. 5 saml. 7 häft. (Nr 9).

743 19 1

1 §.

De val av kommunal-, municipal- och stadsfullmäktige, som jämlikt stadgandena i övergångsbestämmelserna till lagarna den 23 december 1918 om ändrad lydelse i vissa delar av förordningarna om kommunalstyrelse på landet den 21 mars 1862, om kommunalstyrelse i stad den 21 mars 1862 samt om kommunalstyrelse i Stockholm den 23 maj 1862 komma att förrättas under våren 1919, skola för de båda grupper av fullmäktige, vilka skola utses för olika tidsperioder, äga rum vid en och samma förrättning.

2 §.

Å de valkuvert, vilka vid den i 1 § omförmälda valförrättning komma till användning, skall, innan desamma tillhandahållas valmännen, på ett för dessa lätt synbart sätt finnas anbragt uppgift å den av de båda tidsperioder för fullmäktigvalet, vilken valsedel, som skall inneslutas i kuvertet, bör avse.

Till valmännens ledning vid valet må jämväl å valsedel anbringas uppgift å den tidsperiod, som därmed avses, och skall nämnda uppgift ej anses tillhöra å sedeln förekommande partibeteckning.

Den omständigheten, att å valsedel anbragt uppgift å den tidsperiod, som därmed avses, icke överensstämmer med motsvarande uppgift å det valkuvert, däri sedeln inlagts, må icke föranleda till att valsedeln förklaras ogill, utan skall sådan valsedel anses avse den tidsperiod, som finnes angiven å kuvertet.

3 §.

I röstlängden skall vid namnet å dem, vilkas rösträtt utövas, för vardera tidsperioden göras stadgad anteckning om rösträtts begagnande.

Vid valförrättningen må en och samma valurna komma till användning och må, där så befinnes lämpligt, allenast ett protokoll föras; skolan i sistnämnda fall i protokollet angivas, huru många valkuvert, som avlämnats för vardera av de båda tidsperioderna. Valkuverten böra för de olika tidsperioderna inläggas i särskilda omslag.

4 §.

Anslag om vad vederbörande valmän hava att i de i denna lag avsedda hänseenden iakttaga må finnas anbragt i vallokalen.

Denna lag träder i kraft den 1 mars 1919.

och
2:o) en av Kungl. Maj:t till riksdagen avlåten proposition, nr 76,
däri Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att antaga följande

Förslag

till

Lag

**angående utsträckande till två dagar av vissa valförrättningar under
våren 1919.**

Härigenom förordnas, att, utan hinder av vad lag eller författning
innehåller häremot stridande, följande skall lända till efterrättelse:

1 §.

Den valförrättning, som under våren 1919 skall i landskommun
företagas för utseende av kommunalfullmäktige, skall i kommun, vars
invånarantal den 1 januari 1918 översteg 3,000, utsättas att äga rum
å två på varandra följande dagar.

I sådan kommun varde ock den valförrättning, som skall under
våren 1919 försiggå för utseende av landstingsmän, utsatt att äga rum,
förutom å den i § 5 mom. 2 c) i förordningen om landsting den 21 mars
1862 stadgade dag, jämväl å dagen närmast därefter. i

Skall vid val, varom ovan sagts, kommunen vara indelad särskilda
valdistrikt, skola stadgandena i denna § icke gälla för kommunen i dess
helhet, men skola i stället äga tillämpning å varje särskild kommun-
del, som utgör eget valdistrikt och vars invånarantal den 1 januari 1918
översteg 3,000.

2 §.

Föreskrifterna i 1 § hava icke avseende å köping, som utgör egen
kommun.

3 §.

Vad i gällande lag föreskrives om de tider på dagen, under vilka
valförrättning, som ovan sägs, skall minst fortgå, skall äga tillämpning
med avseende å vardera av de två dagar, å vilka enligt 1 § förrättning,
som där avses, kommer att äga rum.

4 §.

Beträffande de valförrättningar, som i andra fall, än i 1 § avses, skola, jämlikt övergångsbestämmelserna till lagarna den 23 december 1918 om ändrad lydelse i vissa delar av förordningarna om kommunalstyrelse på landet den 21 mars 1862, om kommunalstyrelse i stad den 21 mars 1862, om kommunalstyrelse i Stockholm den 23 maj 1862 samt om landsting den 21 mars 1862, äga rum under våren 1919, ankomme på landet å vederbörande stämмоорdförande och i stad å magistraten att bestämma, huruvida enahanda utsträckning av tiden för valförrättning skall äga rum, som ovan i 1 § är stadgad.

Finnes sådan utsträckning böra ske, skall föreskriften i 3 § äga motsvarande tillämpning.

Denna lag träder i kraft den 1 mars 1919.

I samband med propositionerna har utskottet jämväl till behandling förehåft följande till utskottet överlämnade, inom riksdagen väckta motioner, nämligen,

i anledning av propositionen nr 36:

dels motionerna i första kammaren:

nr 132 av herr *Antonsson* och

nr 136 av herr *Asplund*;

dels ock motionerna i andra kammaren:

nr 289 av herr *Olsson* i Rösta m. fl. (här nedan kallad herr Olssons i Rösta motion);

nr 290 av herr *Törnkvist*;

nr 296 av herr *Zander*, och

nr 297 av herr *Norman*; samt

i anledning av propositionen nr 76:

dels motionen i första kammaren nr 137 av herr *Schyller*;

dels ock motionerna i andra kammaren:

nr 321 av herr *Lindman* m. fl. (här nedan kallad herr Lindmans motion), och

nr 324 av herr *Persson* i Fritorp, i vilken sistnämnda motions syfte 41 ledamöter av andra kammaren instämt.

Beträffande de skäl, som ligga till grund för Kungl. Maj:ts proposition nr 36, har statsrådet och chefen för civildepartementet enligt det vid propositionen fogade utdrag av statsrådsprotokollet anført, bland annat, följande:

»I övergångsbestämmelserna till lagen den 23 december 1918 om ändrad lydelse i vissa delar av förordningen om kommunalstyrelse på landet den 21 mars 1862 finnes föreskrivet, att i kommun eller municipalsamhälle, där kommunal- eller municipalfullmäktige finnas eller skola tillsättas, skall å stämma före utgången av mars månad 1919 val av hela antalet fullmäktige äga rum. Därvid skall halva antalet fullmäktige eller, om detta icke är jämnt, det antal, som är närmast under hälften, utses för tiden från och med den 1 maj 1919 till och med den 31 december 1920 och återstående antalet fullmäktige för tiden från och med den 1 maj 1919 till och med den 31 december 1922; och bära de fullmäktige, som skola kvarstå till utgången av år 1920, och de, som skola kvarstå till utgången av år 1922, utses genom *särskilda val*. Tjänstgöringstiden för de fullmäktige, som dessförinnan utsetts för tid efter den 31 december 1918, skall utgå den 30 april 1919.

Statsrådet
och chefen
för civile-
departementet.
Prop. nr 36.

Motsvarande föreskrifter finnas meddelade i lagarna den 23 december 1918 om ändrad lydelse i vissa delar av förordningarna om kommunalstyrelse i stad den 21 mars 1862 och i Stockholm den 23 maj 1862, dock att tiden, då val skola äga rum, samt de tidsperioder, för vilka de olika grupperna fullmäktige skola utses, äro bestämda något annorlunda än i förstnämnda lag.

De sålunda meddelade bestämmelserna, att de två olika grupperna fullmäktige, som skola väljas den ena för en längre och den andra för en kortare tidsperiod, skola utses genom särskilda val, hava emellertid givit anledning till tvekan. Det har nämligen ifrågasatts, huruvida och under vilka förutsättningar det kan anses med dessa bestämmelser förenligt, att valen för de olika grupperna förrättas å en och samma dag. Uppenbarligen skulle det vara till största olägenhet för de röstande, om de nödgades avlämna sina valsedlar vid olika tillfällen och sålunda för begagnande av sin rösträtt måste två gånger begiva sig till förrättningsstället. Vad landsbygden beträffar, komme denna olägenhet att bli ännu mera framträdande efter den utvidgning av stadgandet om obligatoriskt införande av kommunalfullmäktige, som av riksdagen beslutades. Att en dylik uppdelning av valen skulle komma att medföra betydande merkostnader för såväl kommunerna som vederbörande valorganisationer är ock tydligt. Det måste därför ur praktisk synpunkt

anses i högsta grad önskvärt, att valen förrättas vid ett och samma tillfälle.

Enligt min mening skulle det därför vara till gagn, att bestämmelser utfärdades om ett dylikt sammanförande av valen i fråga. Föreskrifter i angivna hänseende torde böra meddelas genom en särskild lag, vars giltighet begränsades till de nu ifrågavarande valen.»

Enligt det vid Kungl. Maj:ts proposition nr 76 fogade utdrag av statsrådsprotokollet har chefen för civildepartementet yttrat följande:

Prop. nr 76.

»Genomförandet av de ändringar, som i lagarna den 23 december 1918 föreskrivits i fråga om de särskilda kommunalförordningarnas lydelse, kommer att medföra en högst betydande ökning i antalet av dem, som vid de allmänna kommunala valen äga utöva rösträtt. Det är då angeläget tillse, att vid de valförrättningar, som skola äga rum med tillämpning av de nya föreskrifterna, sådana anordningar vidtagas, att de stora valmanskårerna erhålla tillfälle att utöva sin rösträtt utan alltför mycken uppoffring av tid och bekvämlighet. Särskilt gäller detta de val, som enligt de nya bestämmelserna skola äga rum under våren 1919. Vid dessa val skola ju i många fall utses representanter för två särskilda tidsperioder, och valförrättningarna komma därigenom att erbjuda särskilda svårigheter, som kunna väntas bortfalla vid framtida val.

Den närmast till hands liggande utvägen att undanröja de svårigheter, valmanskårens storlek vållar, är att fördela röstavlämnningen å ett flertal olika förrättningar, i första hand genom kommunernas uppdelning i mindre distrikt för rösternas uppsamlande. Denna utväg är emellertid, såvitt angår de nu instundande valen, i det stora flertalet fall stängd. Den korta tid, som stått till buds för röstlängdernas upprättande, har föranlett, att nya indelningar i valkretsar eller valdistrikt endast i vissa undantagsfall kunna vinna tillämpning vid marsvalen. Dylika åtgärder skulle nämligen i allmänhet hava medfört, att röstlängderna ej kunnat i stadgad tid färdigställas. Såsom allmän regel har därför måst gälla, att den indelning av kommuner i valkretsar eller valdistrikt, som vid innevarande års ingång varit gällande, skall fortfarande tillämpas vid de nu förestående valen.

Så mycket klarare har därför framstått nödvändigheten att med andra till buds stående medel söka underlätta röstavgivningen vid dessa val.

Kungl. Maj:t har även genom proposition den 24 nästlidne januari förelagt riksdagen förslag till vissa bestämmelser i detta hänseende, särskilt avseende att bespara valmännen den olägenheten att i och för valet

av kommunal-, respektive municipal- eller stadsfullmäktige innevarande år nödgas två gånger begiva sig till vallokalen för rösträttens utövande.

Sedermera har emellertid fråga uppstått om meddelande av ytterligare föreskrifter till underlättande av berörda val. Enligt vad inhämtade upplysningar giva vid handen, råda nämligen flerstädes, särskilt på landsbygden, farhågor för att i kommuner eller kommundelar, som vid valet komma att utgöra ett enda distrikt, i följd av valmanskårens ökning det skall visa sig förenat med stora svårigheter att bereda valmännen tillfälle att avgiva sina röster på en enda dag, åtminstone utan att därvid besvärande trängsel och tidsutdräkt vållas. En alltför lång väntetid vid vallokalen är särskilt oläglig för sådana valmän på landsbygden, som nödgas tillryggalägga lång väg för att uppnå vallokalen. För att råda bot härpå synas särskilda åtgärder nödvändiga, så mycket hellre som ett genomförande av det i nyssnämnda proposition innefattade förslaget, ehuru från andra synpunkter lämpligt, berövat vederbörande valförrättare den möjlighet till valarbetets fördelning, som legat i att valförrättningarna för de olika grupper fullmäktige, som väljas för olika tider, utsatts att äga rum vid skilda tillfällen.

För vinnande av angivna önskemål har fråga uppkommit om en utsträckning av valförrättningarna till att omfatta mer än en dag. Ehuru någon erfarenhet icke kunnat vinnas om verkan av en dylik anordning, synes det dock kunna antagas, att, om valet exempelvis utsättes att äga rum å två dagar i följd, de röstande skola någorlunda jämnt fördela sig å de båda dagarna. Det bör för övrigt tydligen vara valförrättaren obetaget att i kungörelsen till valet angiva önskvärdheten av att t. ex. de röstande från vissa delar av en landskommun inställa sig den första dagen och övriga röstande den följande; men givetvis kunna valmännen icke vara förpliktade att iakttaga sådana föreskrifter, utan äro oförhindrade att inställa sig vid valet å dag, som bäst passar dem. En anordning, varigenom valförrättningen skulle å de särskilda dagarna försiggå å olika platser inom kommunen, har icke ansetts tillräddig, då beslut härom icke bör ankomma på stämмоordföranden och anordningen dessutom kan missbrukas samt tekniska svårigheter med anordnande av dylika ambulatoriska valförrättningar föreligga.

Att utsträcka valen över mer än två dagar synes icke vara behöfligt eller lämpligt.

Då en utsträckning av valförrättningarna att omfatta mer än en dag näppeligen kan äga rum med stöd av gällande lag, torde, om man anser nödigt anlita denna utväg, medgivande därtill i lagstiftningsväg

böra lämnas. Emellertid lär man i vissa fall hava anledning att gå ännu ett steg längre.

Vid kommunalfullmäktigvalen å den rena landsbygden, åtminstone i sådana kommuner, som innefatta en mera avsevärd befolkning, men likväl icke uppdelats i valdistrikt, synes behovet av en dylik anordning vara så trängande, att densamma torde böra stadgas såsom obligatorisk. Vad sålunda sagts om kommun äger motsvarande tillämpning å kommundel, som utgör särskilt valdistrikt, men vars befolkning uppgår till ett mera avsevärt antal.

Det invånarantal, som bör föranleda ovillkorlig tillämpning av nämnda anordning, synes ej lämpligen böra sättas lägre än 3,000. Ifrågasättas kunde att härvid tillmäta en viss betydelse jämväl åt kommunens areal. Att i detta avseende vinna lämpliga föreskrifter är emellertid, med hänsyn till kommunernas synnerligen växlande storlek i olika trakter av landet, förenat med stora vanskligheter. Även i kommuner med förhållandevis mindre areal synes gagnet av den föreslagna anordningen vara så stort, att någon anledning att för dylika kommuner stadga andra regler än för de större icke synes föreligga.

Liknande synpunkter kunna i stort sett göras gällande även i fråga om landsbygdens landstingsmannaval. Visserligen är valmanskåren här något mindre, men även här synes faran för oskäligen tidsutdräkt vid valet vara så stor, att en obligatorisk utsträckning av valtiden till två dagar torde böra påbjudas.

I övriga fall åter synes det vara tillfyllest att medgiva vederbörande valförrättare prövningsrätt, huruvida liknande utsträckning av valtiden bör ske. De val, om vilka här är fråga, äro val av fullmäktige, respektive landstingsmän, dels i rena landskommuner, som icke äro hänförliga under de förut behandlade kategorierna, dels ock i förekommande fall i städer, köpingar och municipalsamhällen.

För att den ifrågasatta utsträckningen av valtiden skall uppfylla det därmed avsedda ändamål, synes det böra stadgas, att de bestämmelser, som finnas meddelade om det antal timmar, valet skall å valdagen minst fortgå, samt om dessa timmars fördelning å olika delar av dagen, skola äga tillämpning med avseende å vardera av de båda förrättningsdagarna. Valet är uppenbarligen att anse som avslutat först med valsedlarnas avlämnande under den senare dagen, vadan vid första dagens slut valurnan bör, liksom vid annat uppehåll i valförrättningen, i stadgad ordning förseglas.

I vissa fall tillstådja författningarna, att val, som här avses, må förrättas efter upprop. För dylikt fall skulle måhända kunna befaras,

att de av mig nu ifrågasatta bestämmelserna skulle kunna visa sig svåra att tillämpa. Då emellertid val efter upprop i här ifrågavarande fall sällan torde förekomma och då de svårigheter, som ovannämnda bestämmelser skulle kunna medföra, i huvudsak torde kunna uppkomma redan med nu gällande stadganden, har jag ej ansett nödigt att föreslå några särskilda föreskrifter beträffande dylika fall.»

Uti samtliga de i anledning av propositionen nr 36 väckta motionerna hemställes, att riksdagen måtte besluta sådan ändring i Kungl. Maj:ts förslag, att vid valet varje röstande skall använda endast ett valkuvert, samt anhålles, att utskottet ville formulera de ändringar i lagtexten, som av de i motionerna framställda förslag påkallas. Motionerna.

Samtliga nyssberörda motioner ansluta sig till propositionen och åsyfta mer eller mindre väsentliga ändringar i densamma med avseende å valsedlarna och deras beskaffenhet.

Sålunda föreslås:

av herr Antonsson: *att de valsedlar, som vid ifrågavarande val komma till användning, »skola förse med uppgift om den tidsperiod, som därmed avses», samt att »genom anslag i vallokalen tydligen tillkännagives, att tvenne valsedlar, en för vardera tidsperioden, skola användas»;* Herr Antonssons motion.

i herr Olssons i Rösta motion: *»att å valsedlarna, som perforeras å mitten, upptagas såväl de som skola väljas för 2 år som 4 år, att å desamma i samband med partibeteckningen utsättes 2 år eller 4 år, samt att det dessutom föreskrives, att det i vallokalen skall tillhandahållas blanka sedlar perforerade i likhet med det tryckta»;* Herr Olssons i Rösta motion.

av herr Törnkvist: *»att valsedlar för två valperioder få inläggas i ett och samma valkuvert och att valsedlar gällande två skilda valperioder, därigenom att de äro sammanhängande men lätt åtskiljbara genom perforeringslinje, icke förlora sin giltighet»;* Herr Törnkvists motion.

av herr Zander: *»att en och samma valsedel skall innehålla namn på de personer, som avses att väljas för såväl tidsperioden 1919—1920 som tidsperioden 1919—1922 — i Stockholm resp. 1919—1921 —, 1919—1923, — dock så att över namnen på de personer, som avses för de olika perioderna, årtalen på de år, valet avser, anbringas utan att* Herr Zanders motion.

nämnda uppgift anses tillhöra den å sedeln förekommande partibeteckningen, *samt att*, jämte sålunda anbragt uppgift om den period, valet avser, jämväl må bringas uppgift om att valet avser fullmäktigeval»; samt

Herr Normans motion. av herr Norman: *att* båda valsedlarna »må vara tryckta eller skrivna å samma genom perforering åtskilda papper».

Herr Asplunds motion. I herr Asplunds motion hemställes, »att riksdagen ville i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 36 för sin del besluta sådan ändring av övergångsbestämmelserna till lagarna den 23 december 1918 om ändrad lydelse i vissa delar av förordningarna om kommunalstyrelse på landet den 21 mars 1862, om kommunalstyrelse i stad den 21 mars 1862 samt om kommunalstyrelse i Stockholm den 23 maj 1862, att

dels valet av samtliga fullmäktige må ske på en gång och med anlitande av samma valsedlar,

dels att av de valda fullmäktige skall, i den ordning de förklaras valda, den första hälften av antalet, eller, om detta icke är jämnt, det antal, som är närmast över hälften, förklaras vara vald för tiden från och med den 1 maj 1919 till och med den 31 december 1922 och de återstående fullmäktige för tiden från och med den 1 maj 1919 till och med den 31 december 1920».

Herr Schyllers motion. Vidkommande härefter de i anledning av propositionen nr 76 väckta motionerna så hemställer herr Schyller i sin motion, »att riksdagen måtte besluta sådan ändring i eller tillägg till det av Kungl. Maj:t i proposition nr 76 framlagda förslag till lag angående utsträckande till två dagar av vissa valförrättningar under våren 1919, att det må tillåtas vederbörande valförrättare att på därom av stämмоordföranden gjord framställning i mera långsträckta kommuner eller i kommuner, vars invånarantal den 1 januari 1918 översteg 3,000, förrätta valen på två dagar med en dags mellanrum och på skilda ställen inom kommunen», samt »att konstitutionsutskottet ville formulera lagparagraf härom».

Herr Lindmans motion. I herr Lindmans motion hemställes, »att riksdagen måtte besluta sådant tillägg till den av Kungl. Maj:t föreslagna lagen angående utsträckande till två dagar av vissa valförrättningar under våren 1919 att i de landskommuner eller valdistrikt, där röstande hava mer än en mil till den vanliga lokalen, skola, därest icke vederbörande länsstyrelse för visst fall annorlunda bestämmer, inrättas enligt beslut av länsstyrelsen, vilket icke må överklagas, två eller tre vallokaler, å vilka de

röstande skola äga att vid ifrågavarande val avgiva sina röster med skyldighet för vederbörande valförrättare *dels* att i röstlängden, som skall vid valförrättningens slut å varje vallokal förseglas för att öppnas å den följande, göra särskild anteckning om de röstande, som i varje vallokal avgiva sina röstsedlar, *dels ock* att vid avslutandet av valförrättningen å varje vallokal insända där avgivna röstsedlar i förseglat konvolut till den myndighet, som har att företaga sammanräkning av röstsedlarna».

Slutligen hemställer hemställer herr Persson i Fritorp i sin motion, att riksdagen måtte besluta sådan ändring i förevarande proposition nr 76, »att de i densamma omnämnda valen till landstingen innevarande år måtte förrättas i förra hälften av juni månad, samt att vederbörande utskott måtte formulera lagstexten».

Herr Perssons
i Fritorp
motion.

Beträffande de skäl, motionärerna anfört till stöd för sina förslag, får utskottet hänvisa till motionerna.

Utskottet har ansett sig i ett sammanhang böra till behandling upptaga ifrågavarande kungl. propositioner jämte i anledning av dem väckta motioner.

Utskottets
yttrande.

Vad då först angår herr Perssons i Fritorp motion vill utskottet erinra om att enligt vid 1918 års urtima riksdag träffad överenskommelse så väl landstingsmannavalen som övriga här ifrågavarande val skola förrättas i mars månad och har utskottet på denna grund icke kunnat tillstyrka bifall till nämnda motion. Utskottet delar däremot den uppfattning, som i de kungl. propositionerna kommit till uttryck, att särskilda åtgärder böra vidtagas för underlättande såväl av dessa val som av de övriga val, vilka jämlikt övergångsbestämmelserna till lagarna den 23 december 1918 om ändrad lydelse i vissa delar av förordningarna om kommunalstyrelse på landet den 21 mars 1862, om kommunalstyrelse i stad den 21 mars 1862, om kommunalstyrelse i Stockholm den 23 maj 1862 samt om landsting den 21 mars 1862, skola äga rum under våren 1919. För underlättande av nämnda val har Kungl. Maj:t föreslagit två åtgärder, nämligen utsträckande av tiden för val i kommunerna till två dagar samt sammanförande av kommunal-, municipal- och stadsfullmäktigvalen, som avse två tidsperioder, till en och samma förrättning. Ett genomförande av dessa åtgärder skulle enligt utskottets mening i väsentlig grad både för väljare och valförrättare underlätta valhandlingen.

I de motioner, som i anledning av de kungl. propositionerna hava väckts inom riksdagen, hava även framlagts åtskilliga andra förslag avseende att underlätta de kommande valen. I huvudsak yrkas i motionerna bland annat dels att inom kommun eller valdistrikt å landsbygden val skall kunna förrättas å särskilda lokaler, vilket med nuvarande lagstiftning icke är möjligt, dels att röstning för val av kommunal-, municipal- och stadsfullmäktige för båda tidsperioderna bör få äga rum genom avlämnande av två i samma kuvert nedlagda, eventuellt sammanhängande valsedlar. Utskottet anser, att åtgärder, avseende att efterkomma dessa önskemål, även skulle vara ägnade att underlätta de kommande valen.

Då såväl båda propositionerna som motionerna hava samma syfte, har utskottet ansett sig böra till ett lagförslag sammanföra de olika bestämmelser, som utskottet dels i anslutning till de framlagda förslagen, dels på grund av vad i övrigt förekommit vid utskottets behandling av frågan, funnit nödigt föreslå för vinnande av det önskade ändamålet.

De fördelar, som skulle vinnas genom att vid val av kommunal-, municipal- och stadsfullmäktige de röstande skola äga avlämna två valsedlar i ett valkuvert, ligga för öppen dag. Förslaget, att mer än en vallokal användes inom kommun eller valdistrikt å landsbygden, förutsätter, att sådana anordningar vidtagas, att valförrättningen å de särskilda lokalerna förläggas till särskilda dagar; uppställningen av röstlängden i landskommunerna medger i regel nämligen icke, att valet samtidigt hålles på två platser. I Kungl. Maj:ts proposition nr 36 utsäges, att en sådan anordning icke ansetts tillräddig, då beslut härom icke borde ankomma på stämmodföranden och anordningen dessutom kunde missbrukas samt tekniska svårigheter med anordnande av dylika ambulatoriska valförrättningar föreläge. Utskottet beaktar väl dessa synpunkter, men i betraktande av de stora fördelar för väljarna, den ifrågasatta anordningen skulle medföra, anser utskottet vad i propositionen anförts mot ett anordnande av flera än en vallokal för val i landskommun icke vara av avgörande natur.

En åtgärd, som enligt utskottets uppfattning är särskilt ägnad att underlätta de kommande valen, är att, enligt vad Kungl. Maj:t föreslagit, valförrättning utsträcker sig över mer än en dag. Utskottet delar den i Kungl. Maj:ts proposition nr 76 uttalade åsikten, att en utsträckning av valförrättning till två dagar bör göras obligatorisk i folkrikare kommun eller valdistrikt av kommun å landsbygden. I smärre kommuner å landsbygden liksom även i städer och stadsliknande samhällen bör en utsträckning av tiden för valförrättningen åter göras fakultativ. En anhopning av väljare är givetvis i smärre landsortskommuner icke att

vänta eller kommer i varje fall icke att förekomma i så stor utsträckning som i större kommuner. I städer och stadsliknande samhällen är en dylik anhopning åter icke av så avsevärd olägenhet för de röstande som fallet är på landsbygden; beträffande valförrättningar i städerna kommer utskottet dessutom att föreslå bestämmelser, som möjliggöra upprättande av flera samtida vallokaler.

Det invånarantal i landskommun eller valdistrikt, som torde föranleda obligatorisk utsträckning av tiden för valförrättning till två dagar, synes utskottet böra i enlighet med Kungl. Maj:ts proposition nr 76 sättas till 3,000.

Ett förläggande av valförrättningen i landskommun till flera lokaler inom kommunen bör göras helt fakultativt. I kommuner, i vilka samfärdsförhållandena äro av sämre beskaffenhet, kan ett förläggande av valet till två eller tre särskilda lokaler vara synnerligen önskligt; i kommuner med goda samfärdsförhållanden kan åter en dylik åtgärd vara obehövlig. En bestämmelse av den art, som föreslagits i herr Lindmans motion, att två eller tre vallokaler skulle inrättas, där de röstande hava mer än en mil till vallokalen, skulle enligt utskottets åsikt icke giva den önskvärda smidigheten åt de ifrågasatta bestämmelserna om valförrättnings förläggande till särskilda lokaler.

I allmänhet bör enligt utskottets mening valförrättning å landsbygden icke äga rum i flera lokaler än två för varje kommun eller valdistrikt av kommun. Där särskilda skäl tala därför, torde emellertid möjlighet böra beredas, att inom kommun- eller valdistrikt upprätta tre vallokaler. För detta fall måste tydligen valet äga rum å tre skilda förrättningsdagar.

Bestämmanderätten, huruvida valförrättning å landsbygden skall inom kommun- eller valdistrikt kunna utsättas att äga rum å särskilda lokaler, synes icke kunna anförtros åt annan än åt ordföranden i vederbörande kommunal- eller distriktsstämma. I herr Lindmans motion har ifrågasatts att uppdraga bestämmanderätten åt länsstyrelsen, vars beslut i detta fall icke skulle få överklagas; en sådan anordning synes emellertid med den knappa tid, som står till buds, med nödvändighet komma att medföra sådant dröjsmål, att dess genomförande skulle äventyras. Ett hörande av kommunalstämman eller kommunalnämnden vore för många fall kanske icke möjligt och skulle alltid medföra tidsutdräkt.

De dagar, under vilka valförrättning skall äga rum, böra där så ske kan enligt utskottets uppfattning omedelbart följa varandra. För det fall, att valförrättning äger rum i särskilda lokaler, är detta tydligen icke alltid möjligt, enär valförrättaren måste äga tid att resa från

en vallokal till annan. För detta fall synes det böra läggas i hans hand att förordna, att valförrättning i lokal, som senare användes, icke skall taga sin början förr än å andra dagen näst efter den, å vilken förrättningen utsatts att äga rum å lokal, som tidigare under valet användes.

För att bereda största möjliga antal väljare tillfälle att deltaga i valen torde stadgas, att en av förrättningsdagarna för val av kommunalfullmäktige bör infalla å en söndag. Vid val av landstingsmän är enligt nu gällande lag Marie bebådelsedag i regel valdag; i detta förhållande bör enligt utskottets uppfattning icke göras ändring.

Skall landstingsmannaval förrättas å två dagar synes i regel den följande dagen eller, om två vallokaler upprättas, den närmast därefter följande dagen böra tagas i anspråk för den fortsatta förrättningen, men möjlighet torde beredas att i detta fall förlägga valet även till dagen närmast före den 25 mars.

Beträffande formerna för de val, som å landsbygden förrättas å flera valdagar, bör enligt utskottets uppfattning föreskrivas, att valkuverten för varje dag förseglas och insändas till vederbörande myndighet. Försegling av valurnan synes icke vara tillfyllestgörande; särskilt icke i de fall, då valförrättningen förlägges till skilda lokaler. Däremot anser utskottet icke behöfligt, att föreskrift meddelas därom, att även röstlängden skulle ovillkorligen behöva förseglas. En dylik föreskrift skulle, om den icke uppfylldes, vara en anledning till vals överklagande. Utskottet förutsätter emellertid, att varje valförrättare kommer att vidtaga betryggande åtgärder för att röstlängden under dess överförande från en vallokal till annan kommer att skyddas för allt ingrepp.

I vissa större städer har magistraten redan med nu gällande lagstiftning infört en anordning, varigenom valkretsarna i stad uppdelats i smärre distrikt med var sin vallokal. Möjlighet härtill beredes av det förhållandet, att röstlängden i städerna är uppställd efter rotar och kvarter. Den enda svårigheten utgöres av, att en väljare, som äger att rösta å viss vallokal inom valkretsen, lagligen är berättigad att utöva rösträtt med fullmakt även i annan vallokal. Denna svårighet upphäves därigenom, att person, som för egen del utövat rösträtt i en vallokal men icke därstädes tillika röstat med fullmakt, på begäran i denna vallokal erhåller ett bevis, att han är berättigad att i även annan vallokal inom valkretsen utöva rösträtt med fullmakt. Sedan genom Kungl. Maj:ts kungörelse den 24 januari 1919 om magistrats i stad fördelning på avdelningar samt sammansättning vid valförrättningar under år 1919 befoget givits magistrat att utan hinder av vad däremot stridande

må vara föreskrivet i den för magistraten gällande arbetsordning, fördela sig på två eller flera avdelningar ävensom därvid till ledamöter i magistraten förordna jämväl icke lagfarna personer, synes en dylik anordning, varigenom uppenbara fördelar beredas väljarna, kunna åvägbringas även i smärre städer.

Föreskrift torde icke behöva meddelas, att magistrat eller stadsstyrelse, som icke har att sammanräkna valsedlarna, bör för varje dag insända dem till den myndighet, som har att förrätta sammanräkningen. Då i stad valurnan icke behöver flyttas mellan de olika valdagarna och då alltid en judiciell myndighet övervakar valet, synes det vara fullt tillräckligt, att enligt gällande bestämmelser valurnan såsom vid annat uppehåll i valet i vederbörlig ordning förseglas.

Då under våren 1919 flera val under en mycket kort period komma att förrättas, och då stora väljarmassor, vilka förut icke ägt rösträtt och därför icke äro vana att gå till val, komma att deltaga i dessa valhandlingar, synes utskottet lämpligt för att undvika förväxlingar av valsedlarna, att uppgift bör få anbringas å dessa om det slag av val för vilket valsedeln är avsedd.

De formulär till valfullmakter, som användas, upptaga ofta endast viss valdag — t. ex. »fullmakt för val av landstingsmän i N. N. kommun Marie bebådelsedag år 1919». Då fullmakter för de val, som skola äga rum i mars, redan torde börjat spridas, böra särskilda föreskrifter meddelas, så att fullmakter av det innehåll, ovan berörts, bliva giltiga för hela valförrättningen.

Såsom redan framgått av vad utskottet inledningsvis yttrat, har utskottet ansett sig böra förorda, att kommunal-, municipal- och stadsfullmäktigevalen under våren 1919, vilka avse två olika tidsperioder, böra ske vid en och samma förrättning, ävensom att därvid valmännen må vara berättigade att i ett valkuvert frambära båda de valsedlar, de äga avlämna. Den i herr Asplunds motion framförda tanken, att »valet av samtliga fullmäktige må ske på en gång och med anlitande av samma valsedlar», innebär visserligen en större proportionell rättvisa än de bestämmelser utskottet ansett sig böra förorda. Så som det proportionella valsättet för närvarande är anordnat i Sverige, torde dock betydande olägenheter följa av ett bifall till herr Asplunds motion. Möjligheterna till att rangordningen skulle brytas skulle högst avsevärt ökas. På sammansättningen av de fullmäktige, vilkas mandat enligt herr Asplunds förslag skulle gälla för den kortare perioden, skulle detta förhållande kunna erhålla en alldeles förryckande verkan.

Till de båda valsedlar, som enligt utskottets uppfattning böra få nedläggas i ett och samma valkuvert, bör, därest så önskas, kunna få användas ett sammanhängande papper, avdelat i två hälfter genom en lodrätt gående perforerad linje, så att delarna vid sammanräkningen lätt kunna avskiljas från varandra. För att valsedlarna för det ena valet skola kunna skiljas från de valsedlar, som avse det andra valet, måste å de särskilda valsedlarna anbringas en beteckning, vilken av de båda tidsperioderna valsedel avser. Bäst synes detta ske genom anbringande av orden »två år» eller »fyra år» såsom beteckningar å valsedlar för åren 1919—1920 resp. 1919—1922. Såsom anvisning för uppställande av dylika sammanhängande valsedlar har utskottet bifogat sitt förslag ett exempel på en så beskaffad valsedel.

Godtages den grundsatsen, att vid ovannämnda val två valsedlar skulle kunna inläggas i ett valkuvert, måste vissa från de nuvarande avvikande bestämmelser givas om valsedels ogiltighet. Vid utarbetande av dessa bestämmelser har utskottet även haft sin uppmärksamhet fäst på lämpligheten att ändra ett av de allmänna stadganden om ogiltighet av valsedel, som icke direkt beröras av den nya principen om två valsedlar i ett valkuvert. Finnas i ett valkuvert två valsedlar, som innehålla samma tidsbeteckning, borde båda valsedlarna enligt de äldre grundsatserna vara ogiltiga. Om emellertid båda valsedlarna äro fullständigt likalydande och det alltså med fullständig visshet kan fastslås, för vilket val, vilket parti och vilka kandidater den röstande velat avgiva sin röst, synes, vid det förhållandet, att valman har rätt att vid detta val i valsedel inlägga två valsedlar, endast den ena sedeln böra anses ogill.

Enligt gällande bestämmelser äger valman att vid val av kommunal-, municipal- och stadsfullmäktige å valsedel upptaga endast två namn utöver det antal valet avser; de två sista namnen å valsedeln anses avse endast suppleantval. Där valmännen, såsom vid kommunalfullmäktigeval ofta torde bliva händelsen, komma att gå fram med gemensam lista, kan ovannämnda regel lätt föranleda att antalet suppleanter blir otillräckligt. Då någon grund numera icke torde finnas, varför å valsedlar till kommunal-, municipal- och stadsfullmäktigeval endast skulle få upptagas ett begränsat antal namn, synes ovan anförda inskränkande bestämmelser i den ifrågasatta lagstiftningen rörande instundande val kunna upphävas.

Enligt vad utskottet inhämtat, torde det icke bliva ovanligt, att samma personer komma att uppsättas å valsedlar för såväl den längre, som den kortare tidsperioden. Särskilda regler, huru bör förfaras vid sammanräkningen för att icke en och samma person skall bliva vald för såväl den längre som den kortare tidsperioden, måste därför meddelas.

Enligt den valkretsindelning, som kommer att tillämpas vid det blivande stadsfullmäktigevalet i Stockholm, komma vid nämnda val att därstädes förefinnas två valkretsar, där antalet fullmäktige icke är jämnt (i den ena 19, i den andra 23). Under förberedelserna till valet har uppmärksamats, att i följd härav, med tillämpning av övergångsbestämmelserna i lagen den 23 december 1918 om ändrad lydelse i vissa delar av förordningen om kommunalstyrelse i Stockholm den 23 maj 1862, endast 49 fullmäktige skulle komma att utses för två år och 51 för fyra år. Detta strider tydligen mot grunderna för § 17 i förordningen om kommunalstyrelse i Stockholm och kommer dessutom att för all framtid omöjliggöra tillämpningen av denna §. Svårigheten kan avhjälpas medelst en bestämmelse analog med omförmälda § 17.

Genom de av utskottet föreslagna bestämmelserna om möjlighet till fördelande på flere efter varandra följande dagar av valen till kommunal-, municipal- och stadsfullmäktige samt av landstingsmän under våren 1919 skulle svårigheter uppstå att inom mars månad medhinnas samtliga i övergångsbestämmelserna till lagarna den 23 december 1918 föreskrivna val. Några dagars uppskov med vissa val blir därför nödvändigt. Att uppskjuta landstingsmannavalen till början av april månad synes emellertid icke behövt, då dessa val även med tre förrättningsdagar böra hinna avslutas inom mars månad. Icke heller stadsfullmäktigeval är det lämpligt att uppskjuta, då nuvarande stadsfullmäktiges mandattid utgår den 31 mars. Däremot synas kommunal- och municipalfullmäktigevalen utan olägenhet kunna få förrättas några dagar in i april; utskottet har ansett, att tillräcklig frist beredes, om det föreskrevs att dessa val behövde förrättas först inom de första sex dagarna i april månad.

Enligt vad utskottet inhämtat läser Kungl. Maj:t komma att utfärda vissa anvisningar till ledning vid valen och vill utskottet uttrycka önskvärldheten därav att i desamma införas formulär för valprotokoll, som vid de olika valen skola uppsättas.

Under återopande av vad sålunda anförts, får utskottet hemställa, 1:o) att riksdagen, med tillkännagivande att Kungl. Maj:ts förvarande propositioner icke kunnat i oförändrad form bifallas, måtte i anledning av sagda propositioner samt de av herr Antonsson, herr Olsson i Rösta m. fl., herr Törnqvist, herr Zander, herr Norman, herr Schyller och herr Lindman m. fl. i ärendet väckta motioner för sin del antaga följande:

Förslag

till

Lag

med vissa föreskrifter i fråga om val under våren 1919 av kommunal-, municipal- och stadsfullmäktige samt av landstingsmän.

Härigenom förordnas, att följande skall såsom tillägg till gällande bestämmelser utan hinder av vad lag eller författning innehåller här-
emot stridande lända till efterrättelse.

I.**Allmänna föreskrifter.****1 §.**

Den valförrättning, som under våren 1919 skall i landskommun företagas för utseende av kommunalfullmäktige, skall i kommun, vars invånarantal den 1 januari 1918 översteg 3,000, med de i 3 och 4 §§ angivna undantag utsättas att äga rum å två på varandra följande dagar, av vilka den ena skall vara en söndag.

I sådan kommun varde ock med nyss angivna undantag den valförrättning, som skall under våren 1919 försiggå för utseende av landstingsmän, utsatt att äga rum, förutom å den i § 5 mom. 2 c) i förordningen om landsting den 21 mars 1862 åsyftade dag, jämväl å dagen närmast efter eller, efter vederbörande stämmoordförandes beprövande, närmast före sagda dag.

Är för val, varom ovan sagts, kommun indelad i särskilda valdistrikt, skola stadgandena i denna § i stället äga tillämpning å varje särskilt valdistrikt, vars invånarantal den 1 januari 1918 översteg 3,000.

Föreskrifterna i denna paragraf hava icke, i annat fall än som i 8 § sägs, avseende å köping, som bildar egen kommun.

2 §.

I fall, som i 1 § avses, skall valförrättningen äga rum å det ställe, där kommunal- eller distriktsstämma vanligen hålles. Endera förrättningsdagen må valet dock äga rum å tillgänglig lokal inom annan del av kommunen eller distriktet, därest ordföranden i vederbörande kommunal- eller distriktsstämma med hänsyn till samfärdsförhållandena eller andra orsaker inom kommun eller distrikt prövar detta erforderligt.

3 §.

Utsätter ordförande i kommunal- eller distriktsstämma valförrättning att äga rum å annan lokal än den sedvanliga stämmolokalen, äge han jämväl, där förhållandena så påkalla, förordna, att valförrättning å lokal, som senare användes, icke skall taga sin början förrän å andra dagen efter nästföregående förrättningsdag, dock att endera förrättningsdagen, på sätt i 1 § första stycket stadgas, skall vara en söndag. Tager val av landstingsmän på grund av stadgandet i 1 § andra stycket sin början den 24 mars, skall det fortsättas den 25 mars.

4 §.

Där synnerliga skäl därtill äro, må beträffande kommun eller distrikt, som i 1 § avses, ordföranden i kommunal- eller distriktsstämma utsätta valförrättningen att äga rum jämväl å en påföljande tredje förrättningsdag å tillgänglig lokal inom sådan del av kommunen eller distriktet, där förrättning icke å första eller andra förrättningsdagen skall hållas.

Utsättes valet jämlikt denna paragraf att äga rum jämväl å en tredje förrättningsdag, äga föreskrifterna i 3 § tillämpning.

5 §.

Valman vare oförhindrad att avgiva sin röst, vilken av de för valet utsatta förrättningsdagar han helst önskar, å den för denna dag bestämda lokalen.

6 §.

I den kungörelse, som angående valförrättningen utfärdas, skall tydligt angivas, vilka dagar förrättningen skall hållas samt å vilken lokal

förrättningen skall för varje särskild förrättningsdag äga rum. I kungörelsen skall ock meddelas innehållet av 5 § av denna lag.

7 §.

Vad i gällande lag föreskrives om de tider på dagen, under vilka valförrättning, som ovan omförmäls, skall minst fortgå, skall äga tillämpning med avseende å var och en av de dagar, å vilka enligt 1—4 §§ förrättning, som där avses, kommer att äga rum.

Å var särskild valdag skola, sedan valmännen avlämnat sina röster, valkuverten uttagas ur valurnan och öppnade räknas. Sedan därefter i det protokoll, som skall vid förrättningen föras, antecknats antalet valkuvert, inläggas dessa i ett hållfast omslag, som omsorgsfullt förseglas under minst två närvarandes sigill. De sålunda åsatta sigillen skola jämväl i protokollet avtryckas.

Sedan valprotokollet för dagen upplästs och dess riktighet bekräftats av ordföranden och två av de närvarande, avslutas förrättningen för dagen.

För varje förrättningsdag insände ordföranden ofördröjligen till vederbörande myndighet omslaget med valkuverten.

Samtidigt med valkuverten för sista förrättningsdagen insände han samtliga protokoll för valet.

Varje försändelse skall, om allmänna posten därvid anlitas, assureras.

8 §.

På vederbörande stämмоорdförande ankomme att förordna, huruvida den ovan i 1 § stadgade utsträckning av tiden för valförrättning skall äga rum vid val under våren 1919 av kommunalfullmäktige eller landstingsmän i köping, som bildar egen kommun, samt i sådan landskommun eller valdistrikt av landskommun, som den 1 januari 1918 icke uppnått ett invånarantal av 3,000.

Finnes sådan utsträckning böra äga rum, skall i tillämpliga delar gälla vad ovan i 2, 3, 5, 6 och 7 §§ stadgas.

Vid val av municipalfullmäktige under våren 1919 äge vederbörande stämмоорdförande förordna, att den i 1 § stadgade utsträckning av valet skall äga rum, och gälle i sådant fall i tillämpliga delar vad ovan i 5, 6 och 7 §§ föreskrives.

9 §.

Vid de valförrättningar, som under våren 1919 skola äga rum i stad för utseende av stadsfullmäktige eller landstingsmän, äge magistra-

ten eller, där magistrat icke finnes, den för staden särskilt tillsatta styrelse förordna, att valet samtidigt skall äga rum å flera lokaler, avsedda för särskilda delar av staden eller av valkrets i staden. Därvid skall magistrat eller stadsstyrelse vidtaga sådan anordning, att valman, vilken enligt förordnande som ovan sagts äger rösträtt i viss vallokal, icke betages sin rätt att med fullmakt utöva rösträtt inom annan vallokal inom staden eller valkretsen.

Magistrat och stadsstyrelse äge även befogenhet att utsträcka val, som i denna paragraf avses, att hållas under två på varandra följande dagar. Förordnar magistraten eller stadsstyrelsen om sådan utsträckning av val, gälle i tillämpliga delar vad ovan i 5 och 6 §§ samt i 7 § första stycket stadgas.

10 §.

Å valsedel, som användes vid något av de i denna lag avsedda val, må genom utsättande av ordet »kommunalfullmäktige», »municipalfullmäktige», »stadsfullmäktige», »landstingsmän» eller på annat liknande sätt meddelas uppgift om det slag av val, för vilket valsedeln är avsedd. Sådan uppgift skall icke anses tillhöra å sedeln förekommande parti-beteckning.

Om annan jämväl i denna lag omnämnd särskild beteckning å valsedlar gives föreskrift i 13 §.

11 §.

Fullmakt att utöva rösträtt vid ifrågavarande val skall, där den enligt sin lydelse äger giltighet för dag, å vilken valförrättningen äger rum, anses gälla även å annan dag under samma förrättning.

Skulle fullmakt enligt sin lydelse äga giltighet för kommunalfullmäktige- eller municipalfullmäktigeval, vilket jämlikt övergångsbestämmelserna till lagen den 23 december 1918 om ändrad lydelse i vissa delar av förordningen om kommunalstyrelse på landet den 21 mars 1862 skulle förrättas under mars månad men vilket jämlikt 16 § av denna lag uppskjutes till april månad, anses den äga giltighet även för val under sistnämnda månad.

II.

Särskilda föreskrifter angående sammanförandet av vissa val m. m.

12 §.

De val av kommunal-, municipal- och stadsfullmäktige, som komma att förrättas under våren 1919, skola för de båda grupperna av full-

mäktige, vilka skola utses för olika tidsperioder, äga rum vid en och samma förrättning.

13 §.

Önskar valman vid i 12 § omförd valförrättning utöva rösträtt beträffande båda de tidsperioder, valet avser, skall han i ett och samma valkuvert inlägga två valsedlar, en för vardera av nämnda tidsperioder. Till dessa valsedlar må även kunna användas ett sammanhängande papper, avdelat i två hälfter genom en lodrätt gående perforerad linje, så att delarna lätt kunna avskiljas från varandra.

Å valsedel, vilken vid valförrättningen kommer till användning, skall genom anbringande av orden »Två år» eller »Fyra år» utmärkas den tidsperiod, som med sedeln avses, vid äventyr att densamma eljest bliver ogill. Nyssnämnda tidsbeteckning skall icke anses tillhöra å sedeln förekommande partibeteckning.

Finns i ett valkuvert tre eller flera valsedlar, vare de alla ogilla. Innehåller ett valkuvert två valsedlar, som äro till innehållet lika lydande, skall endera valsedeln förklaras ogill; innehålla valsedlarna samma tidsbeteckning men skilja sig i något hänseende beträffande sitt innehåll i övrigt, vare de bägge ogilla. Ej må den omständighet, att i ett valkuvert endast en sedel finnes, föranleda, att sedeln anses ogill.

14 §.

Valman vare oförhindrad att å valsedel upptaga det antal namn, han önskar. Av namnen anses så många från början räknat, som motsvara antalet fullmäktige, avse själva fullmäktigevalet och de övriga allenast valet av efterträdare åt avgången fullmäktig. Har å valsedeln medelst en linje avskilts ett mindre antal namn från början räknat, anses dock allenast de sålunda avskilda främsta namnen avse själva valet.

15 §.

I fråga om sammanräkningen av de vid valen avgivna röster iaktages, att sammanräkning först sker för den grupp av fullmäktige, som skall utses för den längre tidsperioden, och därefter för den grupp av fullmäktige, som skall utses för den kortare tidsperioden.

Finnes vid sistnämnda sammanräkning valsedel upptaga namn å någon, som redan erhållit plats vid valet för den längre tidsperioden, skall sådant namn anses såsom obefintligt.

16 §.

Förrättning för val av kommunal- eller municipalfullmäktige må, utan hinder av vad i övergångsbestämmelserna till lagen den 23 december 1918 om ändrad lydelse i vissa delar av förordningen om kommunalstyrelse på landet den 21 mars 1862 stadgas därom, att valen skola ske före utgången av mars månad 1919, utsättas att äga rum även inom de första sex dagarna av påföljande april månad.

17 §.

Vid valet av stadsfullmäktige i Stockholm våren 1919 skall hälften av hela antalet fullmäktige utses för vardera av de båda tidsperioder, valet skall avse. Med iakttagande härav äge magistraten att för valkrets, där hela antalet fullmäktige icke är jämnt, bestämma, huruvida det antal, som är närmast över eller närmast under hälften, skall utses för den ena eller den andra tidsperioden.

18 §.

Anslag om vad vederbörande valmän hava att i de i 13 § av denna lag avsedda hänseenden iakttaga bör finnas anbragt i vallokalen.

Denna lag träder i kraft den 1 mars 1919.

2) att herr Asplunds motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda; samt

3) att herr Perssons i Fritorp motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Stockholm den 20 februari 1919.

På konstitutionsutskottets vägnar:

VIKTOR LARSSON.

Bilaga.

Exempel på sammanhängande valsedlar, avsedda att användas vid val av kommunalfullmäktige (respektive municipal- och stadsfullmäktige) under våren 1919.

Kommunalfullmäktige.		Kommunalfullmäktige.
Två år.		Fyra år.
Gemensamma listan.		Gemensamma listan.

Reservationen:

1:o) av herr *Magnusson* i Tumhult, som med instämmande av herr *Räf* anförde:

Redan vid antagande under nästlidne urtima riksdag av de nya rösträttsbestämmelserna befarades det av mig och många andra att den tid, som därvid fastställdes för ikraftträdande av dessa bestämmelser, var alldeles för knapp för att såväl de myndigheter, vilka hade att för-
rätta valen, som den stora skaran valberättigade, som nu för första gången hade att utöva sin rösträtt, skulle hinna inrätta sig efter dessa nya föreskrifter, och vad vi i detta avseende befarat håller tydligen på

att i rikt mått gå i uppfyllelse. Man har emellertid hela tiden hyst den förhoppningen, att regeringen skulle förmå att bringa ordning och reda i det kaos, som hotade att uppstå. Dessa förhoppningar hava dock icke förverkligats. En av Kungl. Maj:t utfärdad kungörelse av den 31 december 1918, i vilken kungörelse tydligt genast vidtagas rättelse genom utsändandet av ett s. k. kartongblad, har sedan varit utsatt för en kritik, som synes icke sakna berättigande. För att kunna medhinna landstingsmannavalen inom den föreskrivna tiden har regeringen vidare nödgats föreskriva avhållandet av urtima landsting för bestämmande av de nya valkretsarna, redan innan de nya lagbestämmelserna trätt i kraft — en åtgärd om vars laglighet meningarna säkerligen äro delade. — Förhoppningarna man hyst att regeringen genom nya förslag till riksdagen skulle kunna bereda lättnad och ordning vid de stundande valen hava endast delvis gått i uppfyllelse. De förslag, som detta betänkande innehåller utöver vad Kungl. Maj:t föreslagit, bära vittne om att utskottet icke funnit regeringens framställningar uti förvarande avseende tillräckliga för vinnande av det mål, som väl bör eftersträvas, eller att alla valmän, även i de vidsträckta landsbygds-kommunerna, skola kunna utan allt för stora besvär och olägenheter bliva i tillfälle att utöva sin rösträtt. I trots av de stora förbättringar, som av utskottet föreslagits, lär man dock allt fortfarande icke kunna undgå att befara, att svårigheterna icke blivit undanröjda. Det måste taga tid, innan myndigheterna hunnit ordna på bästa möjliga sätt för valens förrättande och innan de röstberättigades stora massa hunnit sätta sig in i de nya bestämmelserna.

Under dessa förhållanden hade det säkert varit lyckligast att den av herr Persson i Fritorp m. fl. väckta motionen om utsträckning av tiden för de nya landstingsmannavalens förrättande hade kunnat bifallas. Först på sådant sätt hade önskvärd trygghet vunnits, att åtminstone dessa val kommit att anställas under det lugn och den besinning som särskilt dessa viktiga val synes kräva. Då mina inom utskottet i överensstämmelse med berörda motion framförda synpunkter icke inom det samma vunnit tillräcklig anslutning, vill jag icke framställa ett dylikt yrkande, men har jag dock velat genom detta mitt uttalande tillkännagiva att enligt min åsikt ett bifall till nämnda motion varit ägnat att undanröja åtskilliga av de svårigheter, som säkerligen nu komma att uppstå.

2:o) av herr *von Zweigbergk*, som velat få uttryckt, att han icke kunnat övervinna sina betänkligheter mot att i den utsträckning som i

denna provisoriska lagstiftning sker medgiva stämmoordförande rätt att bestämma tider och lokaler för ifrågavarande val. Den lofvärda avsikten att underlätta röstgivningen för valmännen synes här realiserad på ett sätt som medför risk av ökat valtrassel.

3:o) vid punkt 1) av utskottets hemställan av herr *Clason*, som ansett, att den anvisning för uppställande av sammanhängande valsedlar, som inom utskottet uppgjorts, icke är av natur att böra ingå i själva lagförslaget utan bort hava sin plats i utskottets betänkande samt i de cirkulär med anvisningar rörande valförrättningar, vilka av Kungl. Maj:t lära komma att utfärdas.

4:o) vid punkt 3) av utskottets hemställan av herr *Forssell*, som anført:

Då förrättandet av kommunal-, municipal- och landstingsmannavalen, vare sig i enlighet med de metoder, som föreslagits i de kungliga propositionerna nr 36 och 76 eller på det sätt, som konstitutionsutskottet i sitt betänkande angående sagda propositioner i stället förordat, säkerligen kommer att för avsevärda delar av landsbygdens befolkning medföra högst betydande olägenheter, har jag yrkat bifall till herr Perssons i Fritorp motion samt sålunda hemställt, att konstitutionsutskottet måtte föreslå riksdagen, det landstingsmannavalen skola uppskjutas till förra hälften av juni månad innevarande år.

Det synes vara att befara, att inom vidsträcktare kommuner eller valdistrikt, som särskilt i slutet av mars eller början av april på grund av då i regel rådande väderlek besväras av obekväma samfärdsförhållande, verkliga olägenheter skola komma att uppstå för de valberättigade av deras medborgerliga skyldighet att inom den korta tidsrymden av, enligt Kungl. Maj:ts förslag ungefär en vecka, enligt utskottets förslag omkring fjorton dagar, i tvenne omgångar begiva sig till vallkokalerna. Det bör i dessa fall vara besvärande nog redan med en färd för deltagande i ett val.

Det kan då vara en stor risk, att icke så få av dem, som under sådana villkor deltagit i landstingsmannavalen, skola frestas att utebliva från de strax därpå följande kommunalfullmäktigevalen. Med ganska stor säkerhet lär man däremot kunna antaga, att de, som icke haft befogenhet att deltaga i landstingsmannavalen men äro röstberättigade i kommunalfullmäktigevalen, skola mera mangrannt infinna sig vid de sistnämnda. Men om härvid ihågkommes, att det just är vid kommunalfullmäktigevalen, som väljarekåren sväller ut med ett antal yngre årsklasser, kan även den avsevärda risken uppkomma, att dessa för kommunernas hela förvaltning så ytterligt betydelsefulla val inom ifrågavarande områden i högre grad skola påverkas av element, som icke

ansetts tillräckligt mogna för deltagande i landstingsmannavalen, än fallet skulle blivit, därest de båda valen icke till tiden förlagts i en störande närhet av varandra.

Då alltså de praktiska svårigheterna knyta sig vid de förestående valens karaktär av dubbelval, uppstår självfallet frågan, vilketdera av valen bör uppskjutas till en så avlägsen tidpunkt, att denna menliga karaktär utplånas. Vid bestämmandet av det val, som sålunda bör uppskjutas, synes man lämpligen böra fästa en avgörande vikt vid de synpunkter, som herr Persson i Fritorp framhållit i sitt anförande vid remissen i andra kammaren av den kungliga propositionen nr 76 och som han också i sin motion åberopat. Motionären har därvid betonat, huru som landstingsmannavalen äro de av de förestående valen, som genom sin politiska innebörd av naturliga skäl starkast måste inkräkta på riksdagens ledamöters tid och därmed på riksdagsarbetet, vars förkortande nyligen antagna lagbestämmelser dock åsyfta. Det är emellertid självklart, att landstingsmannavalen icke böra uppskjutas längre än till den tidpunkt, då dessa viktiga synpunkter förlorat sin giltighet, vilket rimligtvis bör hava inträffat åtminstone vid ingången av juni månad. Genom att förlägga landstingsmannavalen till förra hälften av juni månad skulle man därför tillgodose flera djupt berättigade krav, som eljest bliva betänkligt åsidosatta.

Ytterligare en praktisk fördel av ett uppskov med landstingsmannavalen må här påpekas. Såsom en ersättning för den rikare distriktsindelning, som i och med den starka utvidgningen av väljarekåren borde ha uppfattats som ett önskemål, vars realiserande snarast bort på allt sätt befordras, men som genom den kungl. kungörelsen av den 31 december 1918 i vissa fall på ett egendomligt sätt förmenats kommunerna till marsvalen, har utskottet föreslagit den s. k. ambulatoriska valförrättningen, som likväl obestriddligen drager med sig en del vanskligheter. Om landstingsmannavalen uppskötes till förra hälften av juni månad, skulle till dem en allmän distriktsindelning i enlighet med kommunernas eventuella egna önskemål kunna träda i kraft och den tungrodda, men under de förhållanden som utskottet tänkt sig valen, absolut erforderliga s. k. ambulatoriska valförrättningen åtminstone för landstingsmannavalen icke vara behöflig.

Det synes lämpligt, att bestämmelserna om de till juni månad uppskjutna landstingsmannavalen göras under noggrann anpassning efter § 5, mom. c i Förordningen om landsting av den 21 mars 1862, så att en viss söndag, förslagsvis söndagen den 15 juni 1919, fastställes såsom ordinarie valdag medan dock också en viss valfrihet på de i nämnda §

stadgade villkor förbehålles för kommunalstämman. Denna stämman synes lämpligast, där så ske kan, böra sammanfalla med den ordinarie stämman i senare hälften av mars. Vid denna stämman böra också tjäuligast de hemställanden om en distriktsindelning beslutas, vilken en kommun kan önska.

I enlighet med vad jag ovan anført, har jag sålunda föreslagit, att konstitutionsutskottets »Förslag till Lag med vissa föreskrifter ifråga om val under våren 1919 av kommunal-, municipal- och stadsfullmäktige samt av landstingsmän» måtte erhålla följande lydelse:

Förslag

till

Lag

med vissa föreskrifter om val under första halvåret 1919 av kommunal-, municipal- och stadsfullmäktige samt av landstingsmän.

Häriigenom — — — efterrättelse.

I.

Allmänna föreskrifter.

1 §.

De val av hela antalet landstingsmän jämte suppleanter, som jämlikt övergångsbestämmelserna i lagen av den 23 december 1918 om ändrad lydelse i vissa delar av förordningen om landsting den 21 mars 1862, skola under 1919 äga rum inom samtliga landstingsområden, skola förrättas söndagen den 15 juni detta år, eller, om kommunalstämman i senare hälften av mars månad med minst två tredjedelar av de i omröstningen deltagandes röster så beslutar å annan dag under förra hälften av juni månad. Valet avser tiden fr. o. m. 1 juli 1919 t. o. m. 31 aug. 1922. Tjänstgöringstiden för de landstingemän och suppleanter, som dessförinnan utsetts, skall utgå den 30 juni 1919, där ej enligt särskilt stadgande tjänstgöringstiden för dem upphört tidigare.

§ 2 = § 1 i utskottets förslag med undantag av att punkten 2 i utskottets § 1 utgår att dennas tredje punkt formuleras sålunda:

Är för val, varom i 1:a stycket säges — — — 3,000, samt att i sista stycket § 8 ändras till § 9.

§ 3 = § 2 i utskottets förslag, utom i dennas första punkt, som formuleras:

I fall, som i 2 § — — — erforderligt.

§ 4 = § 3 i utskottets förslag, med undantag av att sista punkten i andra stycket däraf: Tager val: — — — 25 mars, utgår.

§ 5 = § 4 i utskottets förslag, utom att första punkten får följande formulering:

Där synnerliga — — — distrikt, som i 2 § avses — — — hållas; samt att sista punkten formuleras:

Utsättes — — — 4 § tillämpning.

§ 6 = § 5 i utskottets förslag.

§ 7 = § 6 i utskottets förslag, utom att sista punkten i denna formuleras på följande sätt:

I kungörelsen — — — av 6 § — — — lag.

§ 8 = § 7 i utskottets förslag utom att dennas första punkt erhåller följande lydelse:

Vad i gällande lag — — — enligt 2—5 §§ — — — äga rum.

§ 9 = § 8 i utskottets förslag utom i följande punkter:

På vederbörande — — — ovan i 2 § stadgade — — — kommunalfullmäktige i köping — — — 3,000.

Finnes — — — ovan i 3, 4, 6, 7 och 8 §§ stadgas.

Vid val — — — att den i 2 § stadgade — — — äga rum, och gälle — — — i 6, 7 och 8 §§ föreskrives.

§ 10 = § 9 i utskottets förslag utom i följande punkt:

Vid de valförrättningar — — — av stadsfullmäktige, äge — — — dagar. Förordnar — — — i 6 och 7 §§ samt i 8 § — — — stadgas.

§ 11 = § 10 i utskottets förslag utom i följande punkt:

A valsedel — — — »stadsfullmäktige» eller — — — beteckning.

Om annan — — — i 14 §.

§ 12 = § 11 i utskottets förslag utom sista punkten, som bör lyda: skulle fullmakt — — — jämlikt 17 § — — — månad.

§ 13 = § 12 i utskottsförslaget.

§ 14 = § 13 i utskottsförslaget, utom i följande punkt:

Önskar — — — i 13 § — — — anses ogilt.

§§ 15—19 = utskottets §§ 14—18, med undantag av att utskottets § 18 formuleras:

Anslag — — — de i 14 § — — — vallokalen.

Denna — — — — 1 mars 1919.

5:o) av herr *Räf*.